

Joseph Merrick –immortalitzat en el film 'L'home elefant'–, Edgar Allan Poe i Beethoven són personatges morts fa molt temps. Noves recerques mèdiques permeten de modificar la diagnosi de les malalties que els afectaven i oferir noves dades sobre ells.

L'home elefant, sota els raigs X

La pel·lícula de David Lynch, estrenada al 1980, va popularitzar-lo. Es deia Joseph Merrick i tenia una malaltia que va deformar d'una manera monstruosa el seu cos. La pel·lícula es deia *L'home elefant* i es basava en el relat de Frederick Treves, el metge que va salvar Merrick de l'exhibició en barraques de fira. De fet, el llibre de Treves, publicat després de la seva mort, conté diverses inexactituds, començant pel nom de Merrick, que anomena John –és probable que la dicció del malalt hagués confós el cirurgià–. Treves

també descrigué erròniament diversos aspectes de la vida de Merrick.

En tot cas, fou aquest metge qui aconseguí que Merrick visqués els darrers anys de la seva curta vida –va morir el 1890, als vint-i-set anys– voltat de l'estima que des de la mort de la seva mare, al 1873, li havia mancat. Treves féu descobrir un home sensible sota l'horrible aparença produïda per la malaltia. Més sensible i humà, ben segur, que no pas els qui dirigien una societat victoriana que abandonava els febles a la seva sort.

Juntament amb l'aspecte humà

posterior han permès d'intuir que la persona que va donar nom a aquesta malaltia no en patia, sinó que en realitat tenia la síndrome de Proteu. Com que la malaltia presenta símptomes tan diversos, li van donar el nom del déu grec que tenia el poder d'adoptar múltiples formes.

Lesions cutànies. Merrick tenia una aparença normal quan va néixer, però a partir dels dos anys se li va començar a inflar el llavi inferior, fins al punt d'oprimir el llavi superior i de donar a aquest una semblança de trompa. Les supersticions de l'època feren dir a la mare que allò era degut al fet a que, durant l'embaràs, l'havia perseguida un elefant escapat d'un circ. Treves va fer observacions que permeteren de donar hipòtesis més científiques. Merrick presentava tres tipus de lesions: lesions cutànies bombolloses que deformaven teixits tous, deformacions que formaven grans bosses al pit, a l'esquena i a les natges i protuberàncies òssies que deformaven el crani, el braç dret i els peus. El primer diagnòstic va ser doble: paquidèrma (engruiximent de la pell) i dermatòlisi, que produeix destrucció, pèrdua o atòfia de la pell.

Però al 1882 l'alemany Friedrich von Recklinghausen va descriure la neurofibromatosi, malaltia caracteritzada per proliferacions de neurofibromes –tumors de les beines dels nervis– i taques de color cafè amb llet. Al 1909, F. Parkes Weber, de l'hospital alemany de Londres, va considerar que Mer-

Michael Benítez, basant-se en la descripció de la mort de Poe, creu que l'escriptor no va morir de 'delirium tremens', sinó de ràbia.

de la seva acció, Treves va fer un servei a la medicina. Les seves acurades i detallades descripcions de les deformacions de l'anomenat home elefant serviren per traçar-ne la diagnosi. Durant anys hom cregué que Merrick havia estat un cas extrem de neurofibromatosi, afecció anomenada també, a partir d'aleshores, malaltia de l'home elefant. Curiosament, investigacions

ARXIU

rick havia estat un cas extrem de neurofibromatosi.

Aquesta és una rara malaltia hereditària, que sovint no es manifesta sinó amb algunes taques a la pell o amb alguns neurofibromes cutanis. Però en alguns casos les lesions poden ser més importants.

Al 1986 la diagnosi va ser revisada per J. A. R Tibbles i M. M. Cohen Jr. Aquests proposaren que la patologia de l'home elefant responia, millor que no pas a la neurofibromatosi, a una malaltia descrita al 1983 per H. R. Wiedemann i el seu equip: la síndrome de Proteu. Aquesta síndrome es manifesta amb tumors múltiples que deformen teixits cutanis i subcutanis, gegantisme parcial de mans i peus i hipertròfia asimètrica del crani. Confosa moltes vegades, fins aleshores, amb la neurofibromatosi, la síndrome de Proteu és una malaltia molt rara, de la qual només es coneixen un centenar de casos.

Recentment, Anita Sharma i el seu equip, del Royal London Hospital —el lloc on Treves va aconseguir d'ingressar Merrick—, han donat suport a aquesta hipòtesi a partir de l'estudi de l'esquelet del malalt amb raigs X i escàner. Sharma i els seus col·legues han explicat que el crani de Merrick feia 91 centímetres de circumferència, i no els 60 que es podien esperar d'un home de la seva alçada. La columna vertebral no presentava corbes esmolades i les costelles eren gruixudes. Tot això fa inclinar per la síndrome de Proteu.

Una prova definitiva seria l'anàlisi de l'ADN de Merrick, perquè al 1990 es va aïllar el gen que provoca la neurofibromatosi, que es troba en el cromosoma 17. Les mostres de teixit de l'autòpsia de Merrick es varen perdre durant la Segona Guerra Mundial, però a partir dels ossos es podrà recollir material genètic per a descobrir si Merrick tenia aquesta anomalia.

Poe i Beethoven. El cas de Merrick és un més dels que es poden revisar a partir de nous coneixements mèdics. En ocasions, la revisió no es basa tant en nous descobriments com en un estudi més detallat de la descripció de la mort

ARXIU

Estudis recents han arribat a la hipòtesi que 'l'home elefant' va morir per la síndrome de Proteu i no de neurofibromatosi, com es creia fins ara. L'anàlisi dels seus ossos serà definitiva perquè es podrà recollir el material genètic per a descobrir si Merrick patia aquesta última malaltia.

de l'individu. Aquest és el cas de l'escriptor Edgar Allan Poe. El mes de setembre de l'any passat Michael Benítez, cardiòleg de la Universitat de Maryland, va emetre la hipòtesi segons la qual Poe no s'havia mort de *delirium tremens*, sinó de la ràbia que li devia transmetre algun animal que el devia mossegar. Benítez es basa en dades com ara que Poe va ingressar a l'hospital en estat confús i va morir al cap de quatre dies i que es va negar a beure aigua. Aquest detall fa pensar en la hidrofòbia que manifesten molts malalts de ràbia pel dolor que senten en empassar-se líquid. Benítez també explicava que en molts casos el pacient no recorda que cap animal l'hagi mossegat. El cardiòleg americà considera que el metge que tractava Poe de l'alcoholisme va voler donar una lliçó moral i per això va fer públic una diagnosi diferent.

Un altre cas que potser conegut millor és el de Beethoven. Com passa amb altres grans figures, la

passió d'alguns admiradors va dur a guardar-ne alguns cabells. Dos afeccionats d'Arizona varen comprar al 1994 cabells de Beethoven i en varen cedir alguns per a anàlisis científiques. Els cabells tenen molt d'interès, perquè s'hi acumulen diverses substàncies consumides per l'individu. Així podem saber que el compositor alemany no prenia morfina per combatre el dolor que li causaven les pedres del ronyó i la cirrosi hepàtica. Sí que devia prendre, en canvi, substàncies que contenien mercuri i plom i algun d'aquests metalls podia haver-li provocat la famosa sordesa. I com que el mercuri s'utilitzava per tractar la sífilis, es pot donar suport a la hipòtesi, ja manifestada en ocasions, que Beethoven en patia.

Aquests cabells poden donar noves dades sobre la vida del músic. I, en alguns casos, certes dades que potser s'hauria estimat més que continuessin essent secretes.

Xavier Duran